

T.C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
İlköğretim Genel Müdürlüğü

İLKÖĞRETİM OKULLARI İÇİN AŞAMALI DEVAMSIZLIK
YÖNETİMİ MODELİ BİLGİ NOTU

İlköğretime erişim kadar önemli olan bir diğer eğitim göstergesi de ilköğretimden diplomalı mezun olanların oranıdır. Ülkemizde ilköğretim 8 yıla çıkarılmış olmakla birlikte, kayıtlı öğrencilerin devamlarının sağlanmasında sıkıntılar ve eğitim sisteminden kopuşlar gözlemlenmektedir. İzleme çalışmaları sonucunda fark edilen bir diğer önemli erişim sorunu da ilköğretime kayıtlı olup devamsız durumdaki öğrencilerdir. Bir diğer nokta ise, yaş büyüdükçe kız ve erkeklerin okula devamında kızlar aleyhine farkın artmasıdır.

Bu kopuşları önlemek, devamsızlık riski altında bulunan öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını desteklemek ve izlemek amacıyla bir sistemin kurulması önemli bir gerekliliktir. Bunu sağlayabilmek için ilk aşamada MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü ve UNICEF *Okulu Terk Riski Ve Devamsızlık Durum Saptaması Ve İhtiyaç Analizi Araştırması* yaptırmıştır. Araştırmanın sonucunda devamsızlığın işlevsel tanımları yapılmış, Aşamalı Devamsızlık Yönetimi Modeli, Risk Değerlendirme İhtiyaç Formu ve Eylem Planları geliştirilmiştir.

Devamsızlık ve Okul Terk Riski Durum Saptaması İhtiyaç Analizi: Devamsızlık ve okul terk riski altındaki çocukların erken belirlenmesi, izlenmesi ve gerekli müdahalelerin yapılması konusunda öğretmenler ve okul yöneticileri için bir eğitim programının içeriğini belirlemek amacıyla bir durum saptaması ve ihtiyaç analizi yapılmıştır.

Araştırmanın hedefleri şunlardır:

- Devamsızlık veya terk nedenlerinin saptanması,
- Devamsızlık veya terkin ön belirtileri ile erken tanıma yöntemlerinin saptanması,
- Devamsızlık veya terke müdahale yöntemlerinin saptanması,

Araştırma yaparken dört farklı kaynak ve yöntemden yararlanılmıştır.

1. Daha önce yapılan çalışmaların gözden geçirilmesi
2. E-okul verilerinin yeniden analizi
3. Niteliksel araştırma

Araştırma Bulguları

1. Yaygınlık

- Devamsızlık yaygın bir sorundur
- Risk grubu %5'lik bir dilimden oluşmaktadır

2. Tanımlar

- Devamsızlık tanımları çok karmaşıktır.
- Öğrencilerin büyük çoğunluğu 5 gün ve daha az süre devamsızlık yapmaktadır.

3. Temel sorunlar

- E-okul verileri düzenli girilmemekte ve güncellenmemektedir
- Kayıtlı ama devamsız öğrenci sayısı yüksektir
- Okullarda ders dışı aktivite sayısı çok düşüktür
- Her çalışan öğrenci zorunluluktan çalışmamaktadır
- Rehber öğretmen öğrenci ilişkisi yetersiz düzeydedir

4. Nedenler

- Hane ve ebeveyn özellikleri ile okul mevcudu devamsızlıkta belirleyicidir
- Hiçbir değişken tek başına okul terk ve devamsızlık üstünde etkili gözükmemektedir.

5. Uygulamalar

- Devamsızlığa müdahale erken dönemde yapılmamaktadır
- Öğretmen idareci iletişimi yetersizdir
- Aileye yönelik çalışmalar yetersizdir
- Devamsızlık durumunda yapılacak standart işlemler konusunda bilgi yetersizdir
- Çocuğunu okula göndermeyen ailelere dava açılmamaktadır.
- Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) devamsızlık konusunda pasif konumdadır

6. Farkındalık ve tutum

- Okul çalışanları sorunu dışsallaştırmaktadır
- Devamsızlık okul çalışanlarınca önemsenmemektedir
- Risk alındaki öğrencilere yaklaşım ve tutum olumsuzdur
- Disiplin uygulamaları konusunda bilgi ve beceri eksikliği vardır

ÖNERİLER

1. Devamsızlık ve okul terk tanımı tekrar yapılmalıdır.

1a. Okul terk ile ilgili kavramların, devamsızlık tanımı üstünden geliştirilmesi yararlı olacaktır.

Okul terk kavramının fonksiyonel olmadığı görülmektedir. Bu nedenle okul terk ile ilgili tüm kavramların devamsızlık tanımı üstünden geliştirilmesi yararlı olacaktır. Okul terki devamsızlığın bir sonucudur. Devamsızlığın ise birçok etkenden kaynaklandığı ancak bu çocukların okul başarısızlığı da ortak bir sorundur. Birçok riskli davranışı da bu sorunun beraberinde görmekteyiz. Okuldan ayrılma ise sadece devamsızlığın değil geç kayıt olmak, sağlık, ölüm akademik başarısızlık gibi nedenlere de bağlı olabilir.

1b. Devamsızlık tanımları, devamsızlık yönetimini kolaylaştıracak tarzda olmalıdır.

Devamsızlık ve okul terk tanımı tekrar yapılmalıdır. Mevcut tanımlar değişmelidir. Devamsızlık tanımları, devamsızlık yönetimini kolaylaştıracak tarzda olmalıdır.

2. Bireyselleştirilmiş, aşamalı bir devamsızlık yönetimi geliştirilmelidir.

2a. Aşamalı devamsızlık yönetimi geliştirilmelidir.

Öğretmenler sık devamsızlık ve okul terk riskinin farkındadır. Ancak bu terk riskinin veya devamsızlığın önemi/büyüklüğü konusunda haberdar değildirler. Öte yandan müdahale konusunda oldukça yetersiz gözükümler. Sorumluluk üstlenmeme eğilimi de oldukça yüksektir. Bu nedenle tek başına erken uyarı sisteminin veya farkındalık artırmanın yeterli olmayacağı düşünülmektedir.

Aşamalı devamsızlık yönetimi aşağıdakileri içermelidir.

- Okul içi düzenlemeler
- Eylem planları
- Risk ve ihtiyaç saptama araçları
- Uygulama kılavuzları
- İzleme ve değerlendirme

2b. Aşamalı eylem planları oluşturulmalıdır.

Devamsızlık yönetimi için standartların oluşturulması, bir yönetim planının geliştirilmesi gereklidir. Buna ilişkin bilgi aşağıdaki şekilde de verilmiştir. Bu planda her aşamada yapılması gerekenler eylemler saptanmalıdır. Bu amaçla bir algoritma oluşturulmalıdır. Planın işleyip işlemediğini test edecek öz denetim modeli geliştirilmelidir.

2c. Devamsızlığa yönelik eylem ve uygulamalar iyi tanımlanmalıdır.

Devamsızlık için oluşturulacak eylem planlarında yapılacak ev ziyaretleri veya çocuğa ve ailesine yönelik uygulanacak programlar belirlenmelidir. Bunlara örnek aşağıda verilmiştir.

- Akademik destek programı
- Okul içi aile eğitimleri
- Çalışan çocuk programı
- Okul değer eğitimi
- Eve mektup
- Ev ziyareti
- Ekonomik destek
- Davranış sorunları yönetimi
- Yasal yollar
- Psikolojik destek
- Yaşam becerileri eğitimi

Çalışan öğrenciler saptanmalıdır. Bu öğrencilere ulaşmak için yöntemler geliştirilmelidir.

Aile eğitimlerinin önemi çok açık olarak analizlerde ortaya çıkmıştır. Ancak ebeveynlere yönelik bir eğitim gözlenmemiştir. Bu nedenle ebeveyn eğitimlerinin daha düzenli ve sık hale getirilmesi gerekmektedir.

2d. Uygulama kılavuzları oluşturulmalıdır.

Uygulanacak müdahalelerin nasıl ve kim tarafından uygulanacağını açıklayan kılavuz ve yönergeler oluşturulmalıdır. Bu yönergelerde duruma ve bölgesel özellikler de göz önüne alınmalıdır. Devamsızlık için uygulanacak her eylemin bir yönergesi olmalıdır.

2e. Öğrenciye yönelik bireyselleştirilmiş yaklaşım uygulanmalıdır.

Her öğrencinin farklı riskleri ve ihtiyaçları vardır. Bu nedenle buna uygun bir düzenleme getirilmelidir. Hangi öğrencinin hangi programa katılacağı, yapılacak risk değerlendirilmesi ile objektif kriterlere uygun olarak saptanmalıdır.

2f. Risk ve ihtiyaç değerlendirmesi için araçlar geliştirilmelidir.

Risk ve ihtiyaç değerlendirmesi için hazırlanacak ölçme değerlendirme aracının pilot uygulamalarla geçerli ve güvenilir olması sağlanmalıdır. Aracın eğitimi yaygın olarak yapılmalı, araç belirli dönemlerle gözden geçirilmeli, değişen durumlara uygun olarak yeni versiyonları geliştirilmelidir.

2g. İzleme ve değerlendirme yapılandırılmalıdır.

Tüm uygulamaların izleme ve değerlendirilmesinin yapılabilmesi için izleme çizelgeleri geliştirilmelidir. Bu formların doldurulması zorunlu hale getirilmelidir.

3. Okul içi düzenlemeler yapılmalıdır.

3a. Okul içi devamsızlık kurulları oluşturulmalıdır.

Öğretmen ve okul yöneticilerinin, devamsızlık konusunda daha yakın iletişim içinde olmalarının sağlanması için ortak sorumluluk taşıyacakları bir sistemin geliştirilmesi yararlı olacaktır. Bu amaçla okul içinde devamsızlık kurullarının oluşturulması, okul içi iletişimi artıracak, devamsızlık yapan öğrenciye yönelik dikkatin ve özenin sağlanmasını kolaylaştıracaktır.

3b. Sınıflar arası bilgi geçişi sağlanmalıdır.

Bir önceki sınıftan diğer sınıfa öğrenciler hakkında bilgilerin geçirilmesini sağlayacak yöntemler geliştirilmelidir. Bu amaçla özellikle 6. sınıftan itibaren sınıf öğretmenleri için e-okul içinde daha ayrıntılı bir form hazırlanmalı ve öğrencileri için bunu doldurmaları sağlanmalıdır.

3d. Okullarda internet kafelerle mücadele stratejisinin geliştirilmesi gerekir.

3e. Okul içinde öğrenciden ve öğretmenden geri bildirim alma sistemi kurulmalıdır.

3f. Devamsızlık verilerinin düzenli girilmesi sağlanmalıdır.

E-okul verilerinin güncellenip güncellenmediği denetlenmelidir.

3g. Ders dışı aktivite sayısı artırılmalıdır.

Öğretmenlerin derslerin daha eğlenceli geçmesini sağlayacak yöntemler konusunda eğitilmesi gereklidir.

4. Erken uyarı göstergelerine uygun müdahale stratejileri geliştirilmelidir

4a. Ardışık olmayan 5 gün devamsızlık süresi eşik noktasıdır

Ardışık olmayan 5 gün devamsızlık süresi erken uyarı işareti olarak değerlendirilmelidir. 5 gün sonrasında devamsızlık için planlanan aşamalı eylem planı uygulanmalıdır. Devamsızlık sürdüğü veya sürmediği durumlar için bir yol haritası geliştirilmelidir.

4b. Yaşadığı yer, aile özellikleri ve ekonomik durumu olumsuz ve şube başına düşen öğrenci sayısı yüksek olan okullardaki çocuklar yakından izlenmelidir.

Çok kısa süreli devamsızlıkta bile (0-3), ekonomik düzeyi düşük olan çocukların izlenmesi gereklidir.

4c. Okul terk ve devamsızlık riski çok boyutlu olarak değerlendirilmelidir.

Örneğin sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerde, sadece ekonomik yaklaşım yeterli olmayacaktır. Ekonomik destek yanında, farklı desteklerin verilmesi ve danışmanlık yapılması yararlı olacaktır. Bu amaçla risk ve ihtiyaç değerlendirme formundan elde edilecek veriler kullanılabilir.

5. Merkezi düzenlemeler yapılmalıdır

5a. Uygulamaların merkezden denetlenmesi gerekir.

Yapıldığı söylenen ev ziyaretleri gibi programların uygulanıp, uygulanmadığını anlamak için uygulamaların %10'u merkezden telefonla aranarak teyit edilmelidir.

5b. Öğretmen ve yöneticiler devamsızlığın yönetimi konusunda bilgilendirilmelidir.

Öğretmenlerin sadece okul terk riski olan öğrenci ve ebeveynleri ile iletişim konusunda bilgilenmeleri değil, okul içinde bu soruna yaklaşım konusunda da bilgilenmelerinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Öğretmen ve idarecilerin, okul terk ve devamsızlık riskinin önlenmesinde okul olarak alabilecek önlemler konusunda bilgi ve beceri kazanmaları, bunu sorunun önlenmesinde önemli bir etken olarak kabullenmeleri, yapacakları müdahalelerin başarılı olabileceğine de inanmaları gereklidir.

5c. Farkındalık için tekrarlayıcı bir uyarı sistemi oluşturulmalıdır.

Öğrenci ve yöneticilerin farkındalığını artırmak için sürekli erişilebilir şekilde eğitim programları yıl içinde tekrarlanmalı, merkez teşkilattan konuyla ilgili hatırlatıcı yazıların yılda en az dört kez okullara gönderilmelidir.

5d. E-okul sisteminde devamsızlık için yeni bir modül geliştirilmelidir.

Aşamalı devamsızlık yönetimi ile ilgili her türlü veri girişi ve izleme e-okul üstünden yapılmalıdır.

5e. Sürekli araştırma sistemi kurulmalıdır.

Devamsızlığı belirleyecek gün sayısının daha iyi belirlenebilmesi için e-okul verilerine dayanan daha kapsamlı araştırmalara ihtiyaç vardır. Bu amaçla uzun süreli çalışmalar yürütülmelidir. Ayrıca e-okul verilerinin düzenli değerlendirilebilmesi için veri analizi sistemi oluşturulmalıdır.

6. Rehberlik sistemi konuyla ilgili olarak aktifleştirilmelidir.

6a. Rehber öğretmenlerin konuya odaklanmaları sağlanmalıdır

Rehber öğretmen sayısı artırılmalıdır. Rehber öğretmenlerin devamsızlık ve okul terk konusunda çalışmaları sağlanmalıdır.

6b. Aylık rehber öğretmen toplantıları düzenli yapılmalıdır

Aylık rehber öğretmen toplantılarının yapılıp yapılmadığı denetlenmelidir. Bu amaçla bir toplantı yönergesi hazırlanmalıdır.

7. Başarısız ve sorunlu öğrenciye yönelik özel programlar geliştirilmelidir

7a. Risk altındaki öğrencilerin okul başarısını artırılmalıdır

Risk altındaki öğrencilerin okul başarısının artırılması için özel eğitim olanakları yaratılması, zorunlu durumlarda özel sınıflar oluşturulması yararlı olabilir.

7b. Etüt saatleri uygun çalışma ortamları olmayan öğrenciler için yaygınlaştırılmalıdır

Yaşadıkları mekanlar ders çalışmaya elverişli olmayan öğrencilerin, başarısız olabilecekleri bir gerçektir. Okul başarısının da okul terk etmede öğrenciler tarafından önemli bir etken olarak görülmesi nedeniyle okul başarısının artırılmasına yönelik ilave akademik çalışmaların yapılması gerekir.

8. Devamsızlık takip merkezleri kurulmalıdır

Devamsızlık için uygulanacak programlar için il içinde mevcut programlardan da yararlanılmalıdır. Bu amaçlara ulaşılması için il içinde bir koordinasyon sağlanmalıdır. Bu koordinasyon, devamsızlık takip merkezi adıyla kurulacak bir merkez aracılığıyla yürütülebilir. Merkezin RAM'lar içinde kurulması daha uygundur. Bu merkez ildeki diğer tüm kurumlarla koordinasyondan sorumlu olmalıdır.

9. Yönetici ve öğretmenler eğitilmelidir

9a. Eğitimler farkındalık, bilgi ve beceriyi artırmaya yönelik olmalıdır

Öğretmen ve yöneticiler aşağıdaki konularda eğitilmelidir.

- Okul terk ve devamsızlığın önem ve tanımı,
- Davranış sorunu olan çocuklara yaklaşım,
- Devamsızlık yönetimi,

- Konuyla ilgili program uygulama becerisi kazanma,
- Risk göstergelerini tanıma ve erken dönem işaretleri.

9b. Kolay yaygınlaşacak eğitim modelleri kullanılmalıdır

Eğitimler internetten sürekli erişilebilecek şekilde olmalı, ancak her ilde eğitilecek eğitimciler ile pekiştirme toplantıları yapılmalıdır.

Devamsızlık ve okul terk riski durum saptaması ve ihtiyaç analizi bulgularından yola çıkılarak akademisyenler, okul yöneticileri, rehberlik araştırma merkezi yönetici ve temsilcileri, özel eğitim sınıf öğretmenleri, psikolojik danışmanlar ve sınıf öğretmenlerinin katkılarıyla devamsızlığın fonksiyonel tanımları yapılmış ve yapılan çalıştay, toplantı çıktılarına göre risk değerlendirme formu geçerlik güvenilirlik çalışması sonuçlarına dayanılarak risk değerlendirme formu (RİDEF), aşamalı eylem planları, müdahale yöntemleri yani aşamalı devamsızlık yönetimi modeli geliştirilmiştir.

Aşamalı Devamsızlık Yönetiminin amacı; öğrencilerin okula düzenli devamlarını sağlamak ve okuldan kopuşlarını önlemek için belirlenen devamsızlık tanımlarına uygun bir şekilde okul içi devamsızlığın erken tanınmasını, değerlendirilmesini, bireyselleştirilmiş uygun müdahalelerin yapılmasını sağlamak ve takibini yapmaktır.

Hedefler

Aşamalı Devamsızlık Yönetiminin hedefleri şunlardır:

- Devamsızlığın izlenmesinin önemi hakkında okul içi farkındalığı artırmak
- Devamsızlığın takibi için temel kural ve ilkeleri geliştirmek
- Devamsızlık ve okul terk riski olan öğrencilerin erken dönemde saptanmasını sağlamak
- Risk altındaki öğrencilerin iyi tanımlanmasını ve değerlendirilmesini sağlamak
- Müdahalelerin sürekliliğini sağlamak
- Kurumlar arası işbirliğini artırarak, devamsızlığa yönelik müdahalelerin çeşitliliğini ve etkililiğini artırmak

Bileşenler

Aşamalı Devamsızlık Yönetimi aşağıdaki bileşenlerden oluşur.

1. Devamsızlığı önlemek için gerekli hazırlıkların yapılması
2. Devamsızlık durumunda temel uygulamaların gerçekleştirilmesi
3. Riskli devamsızlık durumunda aşamalı eylem planlarının uygulanması
4. Risk ihtiyaç analizinin ve planlamanın yapıp uygun müdahalelerin gerçekleştirilmesi
5. Devamsızlığın izlenmesinin yapılması

Devamsızlık Tanımları: Devamsızlık sorunun çözümü farklı devamsızlık türlerine farklı çözümlerle mümkün görünmektedir. Bu nedenle araştırma sonuçlarına göre 5 tip devamsızlık tanımı yapılmıştır. Bunlar:

1. **Ardışık Devamsızlık:** Öğrenci 2 gün ardışık (üst üste) özürsüz okula gelmediği takdirde Ardışık Özürsüz Devamsızlık olarak kabul edilir.
2. **Kesintili Devamsızlık:** Öğrenci son 15 eğitim günü içinde 3 gün özürsüz devamsızlık yaptığında Kesintili Özürsüz Devamsızlık olarak kabul edilir.
3. **Gün İçi devamsızlık:** Öğrenci son 15 eğitim gün içinde 2 kez yarım gün özürsüz devamsızlık yaptığında Gün İçi Devamsızlık olarak kabul edilir. Gün içi devamsızlık 3'e ayrılmıştır.

Geç kalma: Haftada en az 2 kez sabah 1. ve 2.derslere düzenli veya düzensiz geç girerse geç kalma kabul edilir.

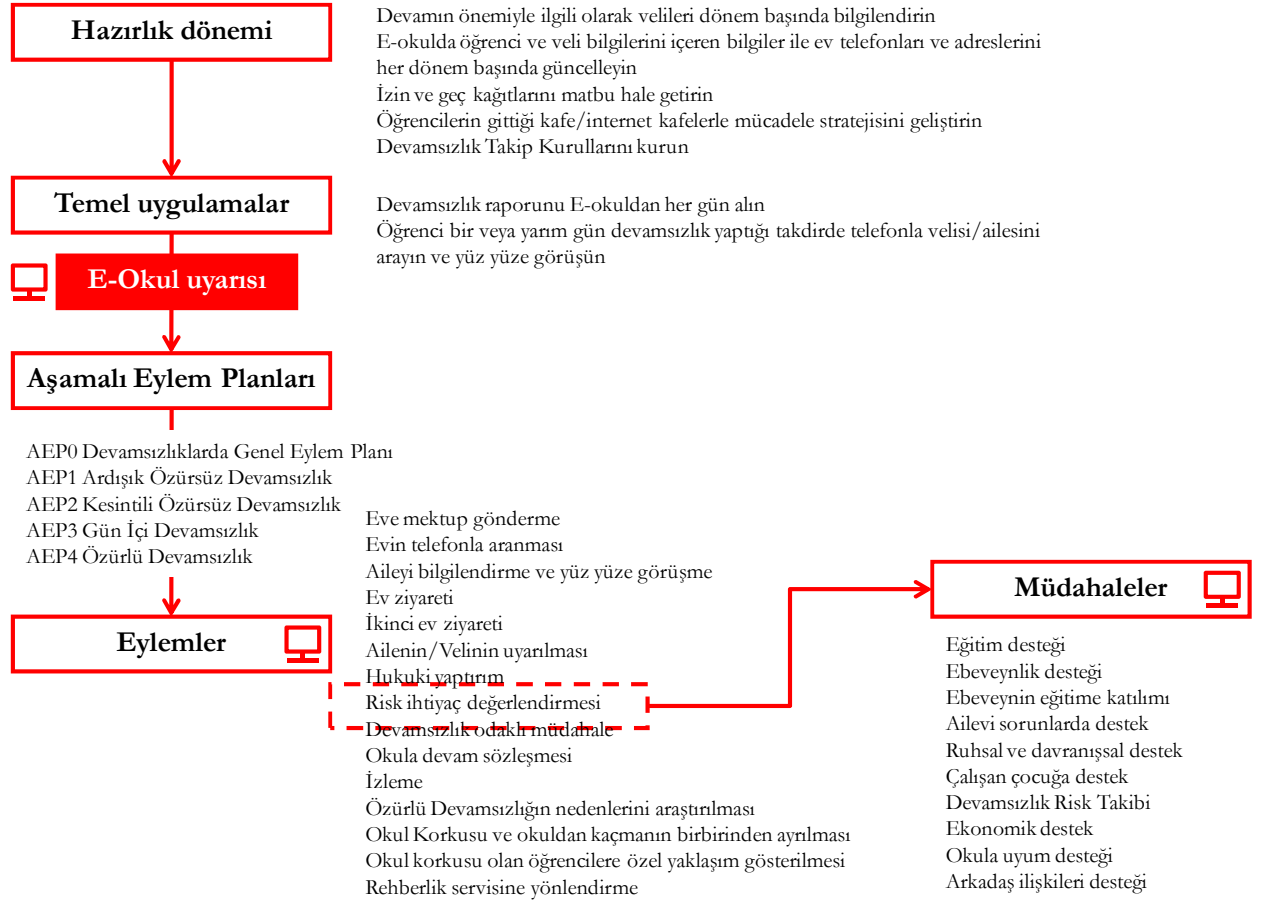
Derse devamsızlık: Öğrenci 20 gün içerisinde her hangi bir derse o dersin haftalık ders saati kadar katılmazsa veya hafta içinde belirli derslere mazeret göstermeden katılmazsa (örneğin, sadece Matematik derslerine katılmama) veya hafta içinde belirli ders saatlerindeki derslere mazeret göstermeden katılmama (örneğin 3. ve 4. derslere katılmama) derse devamsızlık kabul edilir.

Dersten veya Okuldan Erken Ayrılma: Haftada en az 2 kez herhangi bir dersten erken ayrılma veya son saatlere (5/6. Ders) katılmama) Dersten veya Okuldan Erken Ayrılma olarak kabul edilir.

4. **Özürlü Devamsızlık:** Öğrenci kesintili ya da kesintisiz 5 gün özürlü devamsızlık yaptığında Özürlü Devamsızlık Aşamalı Eylem Planı uygulanır.

Devamsızlık tanımlarının bu kadar çeşitlendirilmesinin en önemli nedeni her bir devamsızlık türü için farklı eylem planları yapma ihtiyacından doğmuştur. Böylelikle tanımlanan 4 devamsızlık türüne göre oluşturulmuş 4 devamsızlık eylem planı oluşturulmuştur.

ADEY ŞEMASI

Geliştirilen yönetim modeli için “Aşamalı Devamsızlık Yönetimi Online Eğitim Programı” uzaktan eğitim modülünde hazırlanmıştır ve bu eğitimi tüm ilköğretim kurumlarındaki öğretmen ve yöneticilerin alması planlanmaktadır.

Ayrıca bu modelin yaygınlaştırılması için öncelikle eğitici eğitimleri içerik çalışması 25-29 Temmuz 2011 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Geliştirilen eğitim programı ile il ve ilçelerde oluşturulacak Risk Takip Kurullarında görev alacak personelin eğitimleri için il eğitim ekiplerine *12-14 Eylül 2011, 19-21 Eylül 2011 ve 29 Eylül-1 Ekim 2011* tarihlerinde eğitimler verilmesi planlanmaktadır.

Gerçekleştirilecek eğitimlerle birlikte 2011-2012 eğitim öğretim yılı itibarıyla Aşamalı Devamsızlık Yönetimi tüm ilköğretim okullarında uygulamaya geçirilecektir.

Not: ADEY ile bilgilere <http://ysop.meb.gov.tr/adey.htm> adresinden ulaşılabilir.